

Zelfscan 'Sterk woordenschatonderwijs: wat doe ik als leerkracht om leerlingen sterker te maken in woordenschat?'

Deze zelfscan voor leerkrachten is geen evaluatie-instrument, maar een reflectie- en leerinstrument. De uitspraken in de zelfscan laten zien welke didactische handelingen kunnen bijdragen aan een sterke woordenschatontwikkeling bij leerlingen. Sommige zullen vertrouwd zijn, andere geven misschien nieuwe ideeën. Gebruik de scan daarom niet alleen om jezelf een score te geven, maar vooral om je eigen didactisch repertoire te ontdekken en uit te breiden.

De scores moet je als volgt interpreteren:

- **1 – (bijna) nooit:** dit maakt nog geen deel uit van mijn gewone lespraktijk
- **2 – soms:** Ik doe dit af en toe of bij bepaalde lessen
- **3 – regelmatig:** dit is meestal terug te zien in mijn lessen
- **4 – bewust en systematisch:** ik doe dit doelgericht en consequent

Ik bereid me voor	
○ Ik bepaal vooraf welke woorden of begrippen essentieel zijn om de lesinhoud te begrijpen en welke woorden ik expliciet wil aanleren.	1 – 2 – 3 – 4
Ik daag leerlingen uit	
○ Leerlingen mogen in mijn klas fouten maken. Ik zorg voor een veilige oefenomgeving waarin leerlingen fouten kunnen maken. Ik weet dat woorden leren veel tijd en herhaling vraagt.	1 – 2 – 3 – 4
○ Ik moedig leerlingen aan om begrippen te omschrijven in hun eigen woorden. <i>'Probeer dat eens te omschrijven in je eigen woorden', 'Hoe zou jij dit uitleggen aan je oma?', ...</i>	1 – 2 – 3 – 4
○ Ik daag leerlingen uit om nieuwe woorden, om de juiste vaktaal te gebruiken als ze spreken en schrijven. <i>'Hoe zeggen we dat in wiskundetaal?', 'Welke term gebruiken we daarvoor in biologie?', ...</i>	1 – 2 – 3 – 4
○ Ik zorg zelf voor een rijk taalaanbod als ik spreek en rijk taal materiaal voor de leerlingen. Dat wil concreet zeggen: ik ga moeilijke woorden niet uit de weg, maar denk na over hoe ik de leerlingen goed kan ondersteunen in hun woord- en tekstbegrip (=taalsteun).	1 – 2 – 3 – 4

Ik bied context aan	
Ik roep voorkennis op bij de start van de les of een nieuw thema. Zo krijg ik zicht op de woorden/ de termen die de leerlingen al kennen. Vanuit die voorkennis breng ik de nieuwe woorden aan: van bekend naar onbekend, van concreet naar abstract. <i>Voorbeeld:</i> je start in de lessen geschiedenis over het oude Egypte. Bij de start projecteer je afbeeldingen van een piramide, een farao, een sfinx, de Nijl, hiërogliefen, ...Je laat leerlingen eerst alleen en dan per 2 nadenken over de bijpassende woorden. Daarna ga je over naar klassikale uitwisseling. Andere werkvormen: denken-delen-uitwisselen, woordwolk, kort klasgesprek, ...	1 - 2 - 3 - 4
Als ik nieuwe woorden aanbreng, ondersteun ik die zoveel mogelijk met concreet materiaal, beeldmateriaal of visuele schema's.	1 - 2 - 3 - 4
Ik zorg ervoor dat leerlingen meer leren dan enkel losse woorden. Ik sta stil bij relaties met andere woorden (tegengesteld woord, synoniem, verwant woord) en help zo de leerlingen om de betekenis van het nieuwe woord te verankeren en hun woordenschat te verbreden. <i>Voorbeeld:</i> woord 'disfunctioneel' → link leggen met 'functioneel', 'functie', 'functioneren', ...	1 - 2 - 3 - 4
Ik zorg voor oefentijd en interactie	
Ik geef leerlingen tijd om te oefenen en via gespreide herhaling geef ik hun meerdere kansen om hun woordenschatkennis te verbeteren.	1 - 2 - 3 - 4
- Ik laat leerlingen actief oefenen op nieuwe woorden via oefeningen. Voorbeelden: - Flashcards - Woordbingo - Woordmemory - Tekst laten lezen met daarin de vaktaal - De nieuwe woorden laten schrijven tijdens oefeningen - Een rollenspel met de nieuwe woorden - Een quiz laten maken met de nieuwe woorden - De nieuwe woorden laten gebruiken in een spreek- of schrijfopdracht	1 - 2 - 3 - 4
Ik voorzie tijdens mijn lessen tijd en ruimte om met leerlingen in interactie te gaan over de betekenis van nieuwe belangrijke woorden. <i>'Wat zou dit woord kunnen betekenen?', 'Hoe is het woord samengesteld, begrijpen we misschien een deel van het woord?', 'Kunnen we de betekenis van dit woord afleiden uit de afbeelding die erbij staat of uit het stukje tekst?'</i>, ...	1 - 2 - 3 - 4

Als leerlingen vragen naar de betekenis van een woord, geef ik niet altijd meteen zelf het antwoord. Ik zet de leerlingen aan het denken zodat ze zelf de betekenis achterhalen. Ik vraag door, ik laat leerlingen elkaar helpen en aan elkaar uitleggen.	1 - 2 - 3 - 4
Ik zet actieve werkvormen in zodat leerlingen zelf ook in interactie gaan over de nieuwe woorden. <i>Voorbeeld:</i> ik houd moeilijke woorden bij in een woordenschatbokaal en bij de start van elke les herhaal ik met de leerlingen enkele woorden via spelvorm. Aan het einde van de les gebruik ik een exit-ticket met moeilijke woorden en laat leerlingen per 2 werken, ...	1 - 2 - 3 - 4
Ik zorg voor ondersteuning	
Ik schrijf moeilijke en/of nieuwe woorden op het bord en maak ze zichtbaar.	1 - 2 - 3 - 4
Ik herhaal nieuwe woorden bewust heel veel en gespreid over meerdere lessen.	1 - 2 - 3 - 4
Ik geef taalgerichte feedback: ik herformuleer correct, ik vraag door, ik verhelder, ik wijs op veelgemaakte fouten, ...	1 - 2 - 3 - 4
Ik heb aandacht voor woordleerstrategieën en leer leerlingen op die manier zelf de betekenis van woorden te achterhalen. Ik leer hen expliciet de strategieën die ik zelf toepas of ik doe het luidop voor.	1 - 2 - 3 - 4
Ik differentieer tijdens mijn lessen (bijv. in aanbod van verschillende soorten teksten, in ondersteuning voor leerlingen). Zo zorg ik ervoor dat de kloof tussen gekende woorden en nieuwe woorden voor sommige leerlingen niet te groot is. <i>Voorbeeld:</i> preteaching van sommige woorden voor een aantal leerlingen, verklarende woordenlijst bij bepaalde oefeningen voor bepaalde leerlingen, ...	1 - 2 - 3 - 4
Ik voorzie hulpkaarten/begrippenlijsten met moeilijke woorden of maak die samen met de leerlingen.	1 - 2 - 3 - 4
Ik maak gebruik van graphic organizers (visuele schema's) om nieuwe woorden (en nieuwe leerstof) aan te bieden.	1 - 2 - 3 - 4
Ik communiceer aan mijn leerlingen wat mijn verwachtingen zijn op vlak van woordkennis: welke woorden moeten ze kennen en welk begripsniveau verwacht ik?	1 - 2 - 3 - 4
Ik controleer en doe de check	
Ik check tijdens mijn lessen regelmatig of leerlingen de kernbegrippen voldoende kennen. Ik wacht niet tot ze zelf vragen stellen en zet zoveel mogelijk alle leerlingen aan het denken (wisbordjes, mentimeter, woordenschatbokaal, korte herhaling via quiz, ...).	1 - 2 - 3 - 4

Korte reflectie

Hier ben ik al sterk in...	
Deze uitspraak zet mij aan het denken...	
Dit wil ik de komende periode vaker en bewuster doen...	